

Dolgi marš skozi obrobja

V začetku leta 2006 sem v nekaterih medijih v Sloveniji objavila članek, ki je opozarjal na omejitve in pasti, s katerimi se soočajo gejevske in lezbično gibanje ter skupnost v kontekstu novega liberalizma in konservativizma. V njem sem trdila, da je koncept prostega trga kot matrice, ki naj ureja tako politični in ekonomski kot socialni prostor, uravnava družbeno dinamiko in vodi oblikovanje identitet, podprt z novim konservativnim valom, ki z vso silovitostjo polni to kapitalsko fantazijo enakih možnosti predvsem s sedimentarnimi, tradicionalnimi oblikami javnega in zasebnega izraza, lahko za manjšinske, pa tudi za nove, nastajajoče skupnosti poguben. Te se namreč v marsičem tvorijo z odklonom od preteklega, obstoječega ali večinskega, njihovo oblikovanje pogosto spremljajo emancipatorne usmeritve, sedanji liberalistično-konservativni udar pa lahko ta proces ogrozi z njihovo prisilno integracijo v že obstoječe. Manjšinske skupnosti so v tej shemi prisiljene podleči konformističnim standardom in se nazadnje odreči svojim inventivnim, eksperimentalnim, radikalnim, morda celo ustanovnim elementom.

Leta 2002 je ameriški novinar Richard Goldstein napisal esej »The Attack Queers: Liberal Society and the Gay Right«, v katerem je opozoril na čedalje večjo mnenjsko moč gejevskih konservativcev – sam jim pravi homo konzerve – ki gejevske in lezbično skupnost, gibanje in aktivistične strategije, pa tudi javne reprezentacije homoseksualnosti postopoma preusmerjajo od doslej levičarsko usmerjenih načel gejevske osvoboditve k desničarski programski platformi. Homo konzerve so do seksualne in spolne liberalnosti skeptični, standardne teme seksualne osvoboditve prekrivajo z diskurzi družbene integracije in normalizacije gejev ter lezbijk, namesto socialne inventivnosti poudarjajo družinske vrednote, zavračajo politični, socialni in kulturni naboj, ki ga za geje in lezbijke pomeni homoseksualna skupnost, na njeno mesto pa postavljajo model individualiziranega posameznika, čigar politična subjektiviteta naj se realizira brez upoštevanja kategorije seksualnosti kot politične determinante. Geji ali lezbijke ali homoseksualne skupnosti kot takšni torej niso politični subjekti – so »kot heteroseksualci – a z drobno razliko«. Po prepričanju seksualno konsolidiranih homo konzerv so torej seksualni boji, ki potekajo v zahodni družbi, končani.

Ko *homo konzerve* zavračajo osnovna načela *seksualne osvoboditve*, spodkopavajo podlago, na kateri so se nove spolne in seksualne identitete v zadnjih desetletjih sploh gradile. Na tej podlagi se je vzpostavljala kritika normativnih oblik zasebnosti, jedrnega družinskega življenja, monogamije, sorodstvenih vezi, pa tudi javnih institucij, države, rasizma, fašizma, religije, razredne družbe, militarizma, ideologij, ki so iz permanentnosti njihovega obstoja črpale svojo premoč, oblast, vpliv in nenazadnje kapital. Opozarjanje na rastoči gejevski in lezbični konservativizem se je v ameriško-britanskem prostoru sicer začelo že v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, kmalu potem, ko se je v *zahodnem* političnem horizontu utrdila najprej desna, konservativna, nato pa postpolitična, neoliberalna oblast, ki je nastopila z dodobra spremenjeno strategijo odnosa do manjšin, do različnih družbenih skupin, tudi do gejev in lezbijk: ti niso več vnaprej opredeljeni kot akterji medrazrednega spopada, temveč so rekrutirani v tvorjenje novega, širokega družbenega konsenza, ki ga nova politično-kapitalska oblast potrebuje za globalno napredovanje svojega programa. Skratka, medtem ko se ta poudarjeno predstavlja kot podpornik manjšinskih skupnosti, pa svojo podporo pogojuje z imperativom sprejetja njenih izrazito protisocialnih vsebin.

Četudi so se aktivisti hitro, ostro in poglobljeno odzvali na pojav *homo konservativizma* in poskuse spenjanja gejevske in lezbične skupnosti na postpolitično, neoliberalno zgradbo, je bilo njihovo poudarjanje levičarskih korenin *gejevske osvoboditve* – v obdobju osveženega, množičnega protilevičarskega refleksa – komajda slišno. Spektakel prenehanja zgodovinskih, utrujajočih, direktnih napetosti je bil tako vseobsegajoč, da se omrtvičene manjšinske skupnosti še dandanes niso izvile izpod njegove bleščave. Posledice so dramatične: gejevska infrastruktura na *zahodu* ima v sodobnosti komajda še kakšen drug cilj onkraj finančnega izkupička, lezbična infrastruktura izginja, politična mobilizacija gejev in lezbijk je onkraj verjetnosti, nad kulturno produkcijo ždi imperativ identitetnega potrjevanja, spetega na vrednotni sistem srednjega sloja, organizacije, ki imajo moč in vpliv, pa tičijo globoko v partnerski navezi z neoliberalističnimi trgovci s človekovimi pravicami.

Ena poglavitnih tez mojega, v uvodnem odstavku omenjenega članka je bila, da lahko tudi v gejevskem in lezbičnem gibanju v Sloveniji najdemo zasnove *homo konservativizma*, da lahko v gibanju najdemo podobna konceptualna, politična razhajanja, kot se odvijajo v *zahodnem* prostoru, da bivakiranje v postpolitičnem konsenzu, ki ga prinaša sprenevedanje o političnih razlikah v okviru aktivizma, pravzaprav zavira njegov razvoj, zato sem aktiviste in aktivistke pozvala k javni polemiki. Legitimnost za svojo oceno sem črpala iz svojega več kot štirinajstletnega sodelovanja v gejevskem in lezbičnem gibanju.

Polemik v samem gejevskem in lezbičnem gibanju v Sloveniji, ki bi se odvijale v javnem prostoru, doslej ni bilo, četudi je gibanje staro več kot triindvajset let. Četudi se je v njem oblikovalo precej organizacij, skupin, programov, projektov, medijev, pa ta številčnost nikoli ni bila opredeljena skozi jasne politične ali projektne razlike, temveč se je predstavljala kot posledica generacijskih prelomov. Dejstvo je, da se je veliko skupin lotevalo številnih enakih projektov – oblikovanja medijev in družabnih platform, svetovalnih ali informacijskih baz, dialoga z oblastjo za doseganje zakonskih sprememb, medijskega pritiska, strategij za povečevanje gejevske in lezbične vidnosti v družbi – vendar pa je pri tem vsaka imela specifične, med seboj pogosto tudi povsem nasprotne aktivistične prijeme.

Kljub omenjeni številčnosti je v javnosti prevladovala enotna podoba gibanja, prav tako so skupine nastopale enotno pri večjih ali zahtevnejših projektih, kot so akcije za zakonske spremembe ali organiziranje *parad ponosa*. Večji konflikti so izbruhnili prav zaradi nesoglasij

v zvezi z javno reprezentacijo gejevske in lezbične skupnosti. Leta 2003 so na pripravljajalnih sestankih za tretjo *parado* med aktivisti in aktivistkami nastala hujša trenja ob predlogu, da bi v govornem delu programa nastopal katoliški duhovnik, ki se je tedaj predstavljal kot reformist, vendar je kmalu zatem ustanovil terapevtsko skupino za »zdravljenje« homoseksualnosti z vzdržnostjo. Medtem ko je bilo v sredini devetdesetih let še mogoče smeje zavrniti stališče enega od gejevskih aktivistov, ki je hotel zahteve po enakih pravicah gejev in lezbijk utemeljevati z njihovo vojaško lojalnostjo ob osamosvajanju države, pa vnosa nacionalno-verškega patriotizma v zagovor enakopravnosti gejev in lezbijk ni bilo več mogoče zadržati tudi v novem mileniju. Nesoglasja in konceptualna razhajanja o tem, ali naj gibanje odpre vrata diskurzom o skladnosti gejevske in lezbične manjšine z zamišljeno večinsko skupnostjo, nad katero se je bočil oblak katolicizma, narodnjaštva, patriotizma, družinskih vrednot, provincializma in konservativnosti, s čimer bi razvezalo celokupni obrobni status gejev in lezbijk in jih pomaknilo k večji družbeni sprejemljivosti, ali naj pač ostane znotraj horizonta *gejevske in lezbične osvoboditve*, kjer želja po boljšem življenju ni olajšana z opiranjem na reakcionarne integracionistične utopije, so se nadaljevala ob naslednjih skupnih akcijah, čedalje pogosteje pa so se razreševala z umikom zagovornikov in zagovornic slednjega.

Javna razgrnitev razlik v gibanju v javni polemiki, v kateri bi se te politične razlike sploh artikulirale, je torej bila po mojem mnenju nedvomno potrebna. Položaj v domačem aktivizmu ni bil prav nič drugačen od vrelega političnega bojišča med gejevsko in lezbično levico ter desnico na *Zahodu*, edina razlika je bilo tukajšnje vztrajno potlačevanje konfliktnosti. Tematiko sem javno razprla z večletno zamudo, katerega edini razlog je bil moje upanje, da so pritiski h konformizmu zgolj posledica začetniškega iskanja bližnjic h končanju homofobne diskriminacije s strani novih generacij aktivistov in aktivistk, ne pa hegemonističen vzorec.

Tematiko je povzelo več medijev, na poziv k polemiki pa se je poleg kolegic iz lezbične skupine, iz katere izhajam tudi sama, odzval le en aktivist – in to zgolj tisti, ki sem ga v članku neposredno omenjala in verjetno samo zato. Aktivist *Društva za integracijo homoseksualnosti* je namreč ne dolgo pred tem, ob 1. decembru 2005, svetovnem dnevu boja proti aidsu, kot ustrezne oblike preventive proti širjenju virusa HIV predlagal »*abstinenco, zvestobo ali kondom*«, kar sem seveda ocenila kot nevzdržno in tudi skrajno nevarno. V nadaljnji medijski korespondenci sem ga povprašala, naj kot aktivist, ki gotovo ima določeno verodostojnost na gejevski sceni, pojasni zagovor vzdržnosti in zvestobe pri preprečevanju okužbe, hkrati pa pozvala, naj podrobneje razloži stališče, ki ga je istega dne javno podal po predvajanju ameriškega dokumentarca »*The Gift*«, in sicer, da bi bilo treba geje, ki se namerno okužijo z virusom HIV, zapreti v psihiatrično ustanovo. In ne nazadnje, ugovarjala sem podpori, ki jo je *Društvo za integracijo homoseksualnosti*, katerega predsednik je taisti aktivist, iskalo ob organizaciji razstave »*Homokavst – pozabljeno iztrebljanje homoseksualcev*« pri dr. Jožetu Dežmanu, direktorju *Muzeja novejšje zgodovine Slovenije*, ki si je svoj sloves v zadnjih letih ustvaril s srditimi revizionističnimi interpretacijami druge svetovne vojne in povojne zgodovine. Zavedajoč se postopkov operacionalizacije gejevske in lezbične skupnosti s strani neoliberalne politične tehnologije, sem znova ponovila svojo tezo, da je lahko dopuščanje vstopa konservativnih ideologij v aktivistične prakse in posledično v skupnost pogubno.

Neodzivnost aktivistov je bila zame šokantna. Še tisti, ki se je prijavil k razpravi, že omenjeni aktivist *Društva za integracijo homoseksualnosti*, je moj prispevek interpretiral zgolj kot napad na gejevski in lezbični aktivizem nasploh, predvsem pa kot poskus »*discipliniranja*« njegove matične organizacije; označeval me je kot »*kaliber*«, »*konservatorko*« in podobno.

Vendar pa je pičel oziroma že kar ničen odziv med aktivisti na temo, ki *zahodni* aktivizem buri že vsaj dve desetletji, na *Vzhod* pa očitno pospešeno prihaja, zanimiv.

Morda lahko rečemo, da ta vprašanja za gibanje preprosto niso pomembna oziroma da očitno niso pomembna vsem akterjem v gibanju. Potemtakem lahko sklenemo, da gejevsko in lezbično gibanje v Sloveniji ni bilo sposobno vzpostaviti svojega, notranjega političnega prostora. Prav gotovo ni bilo sposobno zaobjeti razprave o *homo konservativizmu* na političen način: pomembni gejevski aktivisti in lezbične aktivistke so mi – vselej v zasebnih pogovorih – pripovedovali, da se bo »stvar polegla«, četudi je bil moj očiten namen, da se to ne zgodi, pa da niso nikdar bili »ne vem kako politični«, pa da so ravno prebrali to ali ono knjigo o Andrewu Sullivanu in Bruceu Bawerju in drugih ameriških *homo konzervah*. Aktivistka iz *gibanja za pravičnejšo globalizacijo* mi je – ko sem jo prosila za pomoč pri organizaciji protesta ob brutalno žaljivi otvoritvi razstave »Homokavst« v samem institucionalnem središču zgodovinskega revizionizma – svetovala, naj raje organiziram kakšen simpozij ali konferenco, saj naj bi neposredna konfrontacija v današnjem neskončnem črnem valu »zgolj izčrpavala«. Bolj neposredni so bili gejevski in lezbični spletni forumi: na »Mavričnem forumu – neodvisnem forumu za izmenjavo mnenj, ki so pomembna za slovensko GLBT populacijo« je ena od razpravljavk trdila, da sem bila »kratkotamo žaljiva do celotne queer populacije«, da »zganjam fašizem«, in zahtevala, naj se »jim« opravičim. Večina razpravljavcev na tem forumu je bila prepričanih, da s svojimi stališči predpisujem, kako naj lezbijke in geji živijo.

Morda lahko rečemo, da so aktivisti in aktivistke utrujeni in siti notranjih trenj in jih tudi rešujejo – utrujeno. Z njihovim spregledovanjem, svojim odstopanjem in umikanjem, z nesmiselnim razpravljanjem v zasebnosti ali potiskanjem razlik v nedoločeno prostorsko in časovno oddaljenost. Morda konservativni udar zanje ni takšen problem, kot bi jim ga v sedanjem dominantno konservativnem podnebjju prineslo ostro nasprotovanje. Morda jih veliko želi končno videti svoj obraz v čedalje bolj osvetljenem spektaklu konformističnih *istospolnih* podob. Morda lahko pridemo do razloga za dialoški manko s preprosto feministično analizo: razprava ni uspela, ker je temo postavila na dnevni red lezbična aktivistka.

Morda se razprava med aktivisti ni razvila zato, ker še vedno obstaja refleks iz osemdesetih let, ko se je v Sloveniji sploh začelo organiziranje gejev in lezbijk. Kaj bi sploh še rada? Za geje in lezbijke obstajata v Ljubljani dva delujoča kluba, obstajajo organizacije, obstaja močna gejevska in lezbična scena, mediji nam niso nenaklonjeni, družba se odpira, starši vabijo na kosila druge starše, *coming-outi* gejev in lezbijk so bolj ali manj dejstva, nasilja je sicer v čedalje bolj negotovi in zaradi neoliberalizma razkrojeni družbi čedalje več, ampak kaj bi sploh rada? Živimo natančno tako, kot so nastavila civilno-družbena vrenja v osemdesetih: v javnem prostoru dejansko imamo manjšinske umetnostne, kulturne, socialne in politične izraze, ki imajo svoje javnosti, scene, možnosti. Vsak gej na sceni je uspešna realizacija emancipacijskih projektov, ki so se začeli v osemdesetih. In videti je, kot da se je zgodba o zadovoljstvu in emancipaciji tu končala. Zdi se, kot bi zmes navdušenja nad novimi majhnimi kolektivitetami in strahu, da bi se zrušil še ta krhki obstoj, pravzaprav onemogočala notranjo kritiko in ji celo pripisovala destruktivne učinke. Mene, ki sem sleherni dan in noč del te manjšine, dušita tako navdušeno slavljenje njenega zgolj obstoja kot strah pred neko usodno kataklizmo.

Morda ne gre le za refleks iz osemdesetih. Morda gre za sedanjo politično tehnologijo. Odprava, nevtraliziranje in zanikanje političnih razlik so tipične prakse v sedanjem postpolitičnem stanju. Zgodovine je konec, konfliktov in nasprotij prav tako, konec je levece ali desnice, zgradba je postavljena in o njej vlada soglasje. V postpolitičnem svetu, kjer političnih

razlik ni več, saj mu vlada globalno soglasje, ni možnosti niti za oblikovanje političnih identitet niti pluralizma in potemtakem niti demokratične politike. Neuspeh polemike o *homo konservativizmu* bi morda lahko vstavila v ta horizont – tako zaradi odsotnosti političnega prostora kot zaradi razreševanja političnih razlik z moralno diskvalifikacijo, kar si je privoščil izzvani aktivist *Društva za integracijo homoseksualnosti*.

Gotovo bi razvoj dinamičnega gejevskega in lezbičnega gibanja pomenilo razvijanje političnega prostora, kjer bi se lahko soočali različni pogledi – a temeljni pogoj za to je artikulacija političnih konceptov različnih strani, ki delujejo v okviru aktivizma: da se namesto evfemizmov o generacijskih prelomih razvijejo jasna politična stališča. Ne vem, ali je to sploh še mogoče. Vem pa, da ta nezmožnost pomeni stagnacijo, predvsem pa plodna tla za nastanek hegemonističnega koncepta manjšinskega izraza. Lahko bi sklenila, da bo gejevsko in lezbično gibanje – če česa ne bo spremenilo – pristalo globoko v *čudovitem novem svetu*. Sama s svojo intervencijo nisem uspela.

Nekoč je obstajalo upanje revolucionarnih gibanj, da bodo z dolgim maršem skozi institucije uveljavili svoje cilje in s tem revolucionirali vso družbo. Zgodilo se je nasprotno: v trenutku, ko so manjšinska gibanja dosegla za pest institucionalnih ugodnosti, so se odrekla celotnemu revolucionarnemu projektu. Dolg pohod skozi obrobja, ki smo mu danes priča, je usmerjen k dokončni razjedi revolucionarnega naboja, ki so ga *nekoč* imela nova civilnodružbena gibanja. Tudi gejevsko in lezbično gibanje v Sloveniji je dolga leta gradilo javno družabno sceno, kulturno javnost in politično skupnost z opiranjem na politično, kulturno in umetniško produkcijo, ki je bila usmerjena izrazito avantgardno. Produkti, ki jih je posredovalo v svet, so dolga leta sledili ciljem *gejevske in lezbične osvoboditve*: javnosti so vabili k analizam seksualnosti, nevtralizaciji seksualne in spolne razlike, razpustitvi jedrne organizacije zasebnega življenja, socialni in kulturni samokreaciji. A tudi v slovenskem kontekstu so se začele pojavljati težnje k pomiritvi homoseksualnosti, tako kot drugih manjšinskih izrazov, z odvzemanjem libertarne, napredne, revolucionarne intonacije.

Po skoraj poldrugem desetletju sodelovanja v gejevskem in lezbičnem aktivizmu sem prvič pomislila, da bi izstopila iz gibanja, saj mi takšno ne ponuja več intelektualnega izziva. Kot lezbijka bom težko našla nov domicil. Vračam se v kulturo petdesetih in šestdesetih. Prvič po najstniških letih znova berem Piera Paola Pasolinija, ki je o povojnem, konsolidirajočem srednjem sloju napisal, posnel in povedal neznansko veliko. Prevajam študijo Elizabeth Lapovsky Kennedy in Madeline D. Davis »*Boots of Leather, Slippers of Gold*« o lezbičnih subkulturah pred nastankom gibanja za *gejevsko in lezbično osvoboditev*. Ne vem, ne kaj bom ne kje bom.